

НІКШИНА О.В., канд. екон. наук, старший науковий співробітник
 Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КРИТЕРІАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ТА ДІАГНОСТИКИ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

Розроблено методику критеріальної оцінки внутрішніх продовольчих ринків, орієнтовану на механізми їх цілеспрямованого регулювання. Доведено переваги використання даної методики в практиці поточного і перспективного державного управління продовольчими ринками.

Ключові слова: продовольчий ринок, критеріальна оцінка, діагностика, державне регулювання.

The methodic of internal food markets criterion score, oriented on mechanisms of its goal-directed regulation is developed. Advantages of using the methodic on practice of current and perspective state of food markets management are proved.

Key words: food market, criterion score, diagnostics, government regulation.

Вступ. Продовольчі ринки як структуроутворюючі одиниці системи національної економіки можуть бути охарактеризовані багаточисельними параметрами в залежності від мети дослідження, обсягу доступної інформаційної бази, кола користувачів інформації тощо. Об'єктивна критеріальна оцінка динаміки розвитку певного продовольчого ринку є кількісною основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо форм та методів його регулювання, застосування заходів антимонопольного законодавства, економічного прогнозування та планування розвитку ринку, визначення перспективних напрямів його розвитку з урахуванням впливу домінуючих внутрішніх і зовнішніх чинників. Для окремих суб'єктів ринку результати його оцінки та діагностики формують базу для розробки тактики і стратегії розвитку, аналізу конкурентного середовища, прогнозу цінової кон'юнктури ринку тощо. Відповідно, критеріальна оцінка є важливим інструментом сучасного дослідження продовольчих ринків, знаходить прикладне використання як на макро-, так і мікрорівні, що обумовлює безперервний розвиток та адаптацію її методології до особливостей відтворювальних процесів певних ринків.

Теоретико-методологічні засади критеріальної оцінки та діагностики товарних ринків знайшли відображення в працях багатьох вітчизняних і закордонних науковців, зокрема, Авдашевої С.Б., Карпова В.А., Ковальова А.І., Кучеренка В.Р., Новоселова А.С., Розанової Н.М., Третьяка В.В., Черненко С.О., Чиркова В.Г. та ін.

Проведене дослідження найпоширеніших методик ринкового аналізу дозволило ідентифікувати три групи оціночних показників: 1) економічної концентрації; 2) рівня монопольної влади; 3) кон'юнктури ринку. Однак використання даних систем показників в умовах України пов'язано як із концептуальними недоліками деяких індексів концентрації (зокрема, індексу Герфіндала-Гіршмана та індексу Джині [1]) і значною варіативністю отриманих результатів, так і низкою інформаційно-організаційних обмежень, зокрема, відсутністю

офіційних статистичних даних у розрізі окремих підприємств, наявністю «тіньових» субсекторів, складністю інтерпретації графічних методів кон'юнктурного аналізу тощо. Водночас існуючі методики ринкового аналізу передбачають оцінку лише одиничних критеріїв у межах об'єкту дослідження (наприклад, показників рівня концентрації, монопольної влади, співвідношення попиту та пропозиції тощо), що не дає їм можливості системно оцінити всі аспекти динамічного розвитку продовольчого ринку та забезпечити тісний взаємозв'язок між результатами критеріальної оцінки та методами його цілеспрямованого державного регулювання. Відповідно, постає необхідність у формуванні нової, адаптованої до умов національної економіки та особливостей відтворювальних процесів продовольчих ринків, системи оціночних критеріїв.

Постановка завдання. Мета статті – розробка методики критеріальної оцінки (далі – МКО) продовольчих ринків, що забезпечує:

- 1) багатоаспектну оцінку динаміки розвитку та взаємодії складових секторів інтегрованого ринку продуктів харчування;
- 2) можливість співставлення параметрів розвитку різних секторів;
- 3) точність, простоту розрахунку та економічну доцільність показників;
- 4) орієнтацію системи критеріїв на механізми державного цілеспрямованого регулювання продовольчих ринків.

Результати. Основою побудови системи критеріїв для оцінки та діагностики динаміки товарного ринку є ідентифікація економічних категорій, які в залежності від поставлених завдань та об'єкта дослідження можуть трактуватися по-різному. Ідентифікація терміну «критеріальна оцінка продовольчого ринку» передбачає чітке визначення його складових.

Критерій – це відмінна ознака, що дає можливість якісно оцінити стан певного економічного процесу, явища, об'єкта або суб'єкта. Критерій – засіб для судження, рішення; ознака, на основі якої проводиться оцінка, визначення або

класифікація будь-чого; мірило [2]. Слід відзначити, ставляють собою кількісну визначеність, числову характеристику і одночасно засіб аналізу. Відповідно, якісна сутність економічного явища знаходить свій прояв у критеріях, а кількісна – у показниках. Показники тотожні параметрам (гр. *parametron* – той, що вимірює). Практика досліджень свідчить, що універсальних критеріїв для вивчення складних економічних процесів не існує. Однак в економічній теорії виділяють три підходи до розробки критеріїв: одиничний, ситуаційний та інтегральний.

Оцінка як загальнонауковий термін має множинність значень. Вона виконує подвійну функцію, визначаючи і процес оцінки (оцінювання), і результат цього процесу (оцінка-результат). Оцінка не тотожна вимірюванню; у кваліметрії вони характеризують два не підпорядкованих поняття. В основі терміну «вимірювання» лежить поняття міри як одиниці виміру і межі здійснення чого-небудь. Вимірювання і оцінка представляють два послідовних процеси, причому результати вимірювання формують інформаційну базу для отримання результатів оцінки. У кожному акті оцінки виділяють чотири елементи:

- 1) об'єкт оцінки;
- 2) оціночну основу (певне утворення, з яким порівнюють об'єкт: еталон, стандарт, норматив);
- 3) процес порівняння об'єкта оцінки і оціночної основи;
- 4) відображення в певній формі результату оцінювання в оцінці-результаті.

Оскільки об'єктом досліджень постає ринок певного товару (продукту харчування), доцільно ідентифікувати його сутність та структуру. Серед сучасних інтерпретацій мікроекономічного ринку

що критерії не тотожні показникам, які предвиділяють три головні: (1) елементарну (ринок – система зв'язків між покупцями і продавцями); (2) високу (ринок – сфера товарно-грошового обігу); (3) гіпервисоку (ринок – мікроекономічна система). Спираючись на гіпервисоку інтерпретацію мікроекономічного ринку, можна здійснити мета-теоретичний науковий аналіз економічних систем, який є більш високим, більш складним і досконалім, ніж їх теоретичний аналіз. Метатеоретичний аналіз виконує важливу методологічну роль у дослідженні господарських систем, орієнтуючи дослідників на вивчення економічних проблем через аналіз ринкових структур і ринкових проблем [3].

Розгляд ринку як системи знаходить відображення в теорії відтворювального циклу та методології секторного аналізу інтегрованих товарних ринків [4]. Згідно до неї, структуру ринку певних продуктів харчування можна представити як сукупність чотирьох взаємопов'язаних секторів відповідно стадіям утворення, подальшої трансформації та споживання якостей товару, а саме: сировинного, виробничого, інфраструктурного та споживчого (рис. 1). Представлена модель продовольчого ринку дозволяє оцінювати ефективність відтворювальних процесів у розрізі кожного сектору, здійснювати міжсекторний порівняльний аналіз певних критеріїв (секторних загальних), складати міжсекторні баланси товаропотоків, що має першочергове значення у підвищенні ефективності механізму державного регулювання, його переорієнтації з неузгоджених цінових методів на науково обґрунтовані засади стимулювання виробництва доданої вартості.

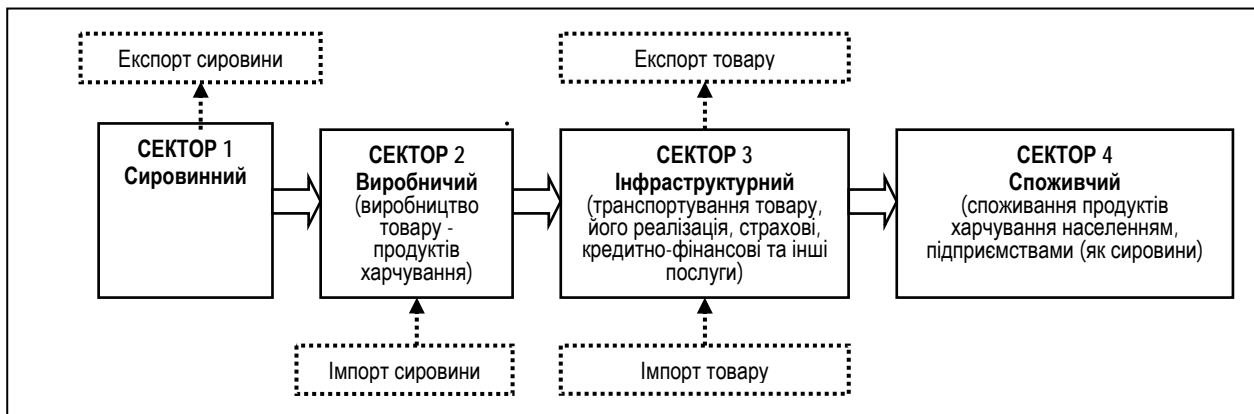

Рис. 1. Секторна структура державного ринку певних продуктів харчування

У ході даного дослідження критеріальна оцінка продовольчого ринку ідентифікуватиметься як взаємопов'язана сукупність кількісних і якісних складових, що передбачають розрахунок секторних і загальноринкових критеріїв ринку, аналіз якості динаміки його розвитку, конструювання інтегральних величин, які завершують характеристику ринку.

Головна мета МКО полягає у визначенні динаміки змін ключових параметрів розвитку продовольчого ринку в цілому та його складових секторів зокрема, формування агрегованого висновку

про стан і проблеми розвитку певного ринку як методичної основи його цілеспрямованого регулювання. Запропонована МКО базується на таких принципах:

- системності, узгодженості, достовірності та динамічності інформаційно-аналітичних показників;
- економічній доцільності та достатності оціночних критеріїв (включення в систему тільки тих критеріїв, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень);

- зіставності загальних секторних критеріїв;
- оберненого зв'язку між оціночними критеріями та пріоритетними завданнями державного управління на продовольчому ринку;
- адекватності економічної інтерпретації отриманим результатам критеріальної оцінки динаміки розвитку ринку та його секторів.

Розроблена методика критеріальної оцінки державних продовольчих ринків включає сім етапів (рис. 2). Кожний етап вирішує певне проміжне завдання, сукупність яких орієнтована на досягнення головної мети МКО. Розглянемо виділені етапи критеріальної оцінки продовольчого ринку більш детально.

Рис. 2. Послідовність етапів критеріальної оцінки продовольчого ринку

Етап 1 – ідентифікація ринку – передбачає визначення головних вихідних характеристик певного продовольчого ринку, які передують будь-якому типу аналізу. Такими характеристиками є, перш за все, товарні, територіальні (географічні) і часові межі, структура ринку та склад суб'єктів господарювання, що розгортають свою діяльність у певному його секторі. Межі ринку визначаються відповідно до діючого нормативного документу [5].

Етап 2 – формування системи показників – передбачає створення інформаційної бази, що релевантно відображає динаміку відтворювальних процесів на продовольчому ринку. На цьому етапі здійснюється збір, обробка та групування даних Держкомстату, державних органів влади, інформаційно-аналітичних та наукових видань. Другий етап МКО є кількісною складовою критеріальної оцінки товарного ринку, достовірність якого визначає точність наступних розрахунків та об'єктивність агрегованих висновків.

Необхідність реалізації етапу 3 обумовлена вимогами принципів достатності оціночних критеріїв і забезпечення оберненого зв'язку між ними та пріоритетними завданнями державного управління на продовольчих ринках. Проведені дослідження тенденцій їх розвитку та діючих регуляторних механізмів дозволяють виділити такі пріоритетні завдання держави щодо управління внутрішнім продовольчим ринком:

1. Забезпечення його стабільного розвитку, конкурентоспроможності продукції українського продовольчого комплексу.

2. Об'єктивний розподіл доходів між секторами ринку, збалансування різновекторних економічних інтересів його суб'єктів.

3. Захист економічної конкуренції на ринку.

4. Державна підтримка сировинного (аграрного) сектору.

5. Забезпечення високого рівня продовольчої безпеки держави та її регіонів.

Для оцінки якості виконання перелічених завдань держави необхідно проаналізувати динаміку змін показників критеріальних груп (блоків), кожна з яких характеризує певні економічні процеси на ринку у відповідності до окреслених пріоритетів. Логічний взаємозв'язок завдань і відповідних їм оціночних критеріїв забезпечується на 4 етапі МКО шляхом цілеспрямованої орієнтації критеріальних блоків, що конструюються, на пріоритетні завдання державного управління, ідентифіковані на попередньому етапі.

Четвертий етап є найскладнішим, оскільки від раціональності вибору одиничних оціночних критеріїв та їх об'єднання в групи залежать інтегровані результати оцінки та діагностики ринку, що є основою для прийняття державних управлінських рішень. Загалом варіативність критеріїв, їх кількість, межі критеріальних блоків визначаються як метою дослідження, так і можливостями інформаційної бази, сформованої на 2 етапі методики. Існуюча множинність та розрізненість потенційних критеріїв оцінки продовольчого ринку обумовила необхідність їх чіткої класифікації у відповідності до завдань і принципів МКО (таблиця 1). У залежності від ступеня охоплення продовольчого ринку сукупність оціночних критеріїв доцільно розділити на

дві групи [6]:

1) секторні, які розраховуються для кожного сектору (загальні) або для певних секторів (специфічні);

2) загальноринкові, що характеризують ринок у цілому.

У залежності від характеру соціально-економічних процесів, притаманних продовольчому ринку, критерії його оцінки можна об'єднати в сім груп (блоків): виробничі, фінансові, цінові, міжсекторних взаємозв'язків, концентрації, державного впливу, продовольчої безпеки. Систематизовані за двома першими ознаками критерії можуть діяти як стимулятори або дестимулятори, визначаючи напрям вектору розвитку певного ринку продуктів харчування (див. табл. 1).

Невід'ємною якісною складовою критеріальної оцінки продовольчого ринку постає процес

порівняння розрахованих секторних та загально-ринкових критеріїв із «оціночною основою», вибір якої впливає на достовірність результатів оцінки. Тому обґрунтування типу і величини еталонного критерію займає в МКО не менш важливе місце, ніж вибір і розрахунок оціночних критеріїв. У залежності від типу «оціночної основи» пропонується виділити три групи критеріїв: (1) еталонні, які можуть бути базовими, нормативними або експертними; (2) цільові, задані метою дослідження; (3) ціннісні, орієнтовані на задоволення певної потреби (споживчої цінності) покупців (див. табл. 1). Для визначення інтегральної ефективності функціонування ринку доцільно ідентифікувати в якості її складових економічні, екологічні, соціальні та техніко-технологічні критерії.

Таблиця 1

Класифікація критеріїв оцінки державного ринку продуктів харчування

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Різновиди критеріїв (критеріальних блоків)</i>
1. Ступінь охоплення ринку	1. Секторні критерії: – загальні (розраховуються для кожного сектору ринку); – специфічні (притаманні лише певним секторам). 2. Загальноринкові критерії.
2. Характер соціально-економічних процесів, що відбуваються на ринку	1. Виробничі критерії (блок). 2. Фінансові критерії. 3. Цінові критерії. 4. Критерії міжсекторних взаємозв'язків. 5. Критерії концентрації. 6. Критерії державного впливу. 7. Критерії продовольчої безпеки.
3. Тип «оціночної основи»	1. Еталонні критерії: – базові (попереднього періоду); – нормативні (науково обґрунтовані нормативи); – експертні (визначені експертним шляхом за відсутності аналогів). 2. Цільові (визначені кінцевою метою дослідження). 3. Ціннісні (орієнтовані на задоволення певної потреби споживачів).
4. Складові інтегральної оцінки ефективності функціонування ринку	1. Економічні критерії. 2. Екологічні критерії. 3. Соціальні критерії. 4. Техніко-технологічні критерії.
5. Вектор розвитку ринку	1. Критерії-стимулятори. 2. Критерії-дестимулятори.

Запропонована класифікація критеріїв оцінки державного ринку продуктів харчування не є одновекторною. Варіативність форм і проявів оціночних критеріїв, передбачених нею, свідчить, з одного боку, про можливість проведення різноаспектного вертикального та горизонтального аналізу ринку, з іншого, про складність взаємоузгодження та інтерпретації критеріїв, що одночасно характеризують різні відтворювальні процеси в межах певних продовольчих ринків.

Взаємозв'язок між ідентифікованими на 3 етапі пріоритетними завданнями державного управління, сімома критеріальними блоками (2 класифікаційна ознака, див. табл. 1) та типами оціночних критеріїв відображено в таблиці 2.

Тенденції розвитку внутрішніх ринків продуктів харчування та рівень конкурентоспромож-

ності продукції вітчизняного продовольчого комплексу характеризують оціночні критерії, об'єднані у виробничий та фінансовий критеріальні блоки.

Об'єктивність розподілу доходів між секторами ринку та ступінь узгодженості економічних інтересів його суб'єктів визначають критерії цінового блоку та міжсекторних взаємозв'язків. Рівень монополізації продовольчого ринку в розрізі кожного сектору ідентифікують показники концентрації, серед яких виділено три найважливіші (індекс концентрації, ННІ та Холла-Тайдмана). Ефективність державної підтримки сировинного (аграрного) сектору і рівень забезпечення продовольчої безпеки держави і її регіонів характеризують оціночні критерії відповідних блоків (див. табл. 2).

Більшість оціночних критеріїв, включених до системи, є секторними загальними або загально-ринковими. Секторні специфічні критерії притаманні передусім тим інтегрованим продовольчим рынкам, в структурі яких є аграрний сектор (ринок борошна,

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

цукру, рослинної олії, консервної та виноробної продукції та ін.), визначаючи його ключову роль у розвитку даних ринків. Слід відзначити, що запропонована система критеріїв не є постійною, вона може модифікуватися та доповнюватися новими оціночними параметрами, розрахунок яких обумовлено як метою дослідження, унікальними характеристиками певних ринків, так і можливостями інформаційної бази, сформованої на 2 етапі МКО.

5 етап МКО передбачає розрахунок та аналіз динаміки секторних і загальноринкових критеріїв, сукупність яких сформована на попередньому етапі. Аналіз розрахованих оціночних критеріїв здійсню-

ється шляхом порівняння їх величин із певною «оціночною основою», тип якої визначається економічною природою критерію. Так, для показників економічної концентрації і ступеня відкритості ринку «оціночна основа» є нормативною, виробничих та фінансових критеріїв – базовою, деяких параметрів продовольчої безпеки – ціннісною (таблиця 3). Для кожного окремого ринку обґрунтування типу і величини «оціночної основи» базується на дослідженні ретроспективи і перспективних напрямів його розвитку з урахуванням тенденцій світового ринку продовольства.

Таблиця 2

Система головних оціночних критеріїв державного продовольчого ринку*

<i>Завдання державного управління</i>	<i>Критеріальні блоки</i>	<i>Оціночні критерії</i>	<i>Тип критерію</i>
1. Забезпечення стабільного розвитку внутрішніх ринків продуктів харчування	1. Виробничий	1.1. Індекси виробництва продукції (обсягів послуг) 1.2. Динаміка видової структури виробництва (послуг)	СЗ
		1.3. Динаміка структури реалізації сільськогосподарських культур (СГК) 1.4. Індекси урожайності СГК 1.5. Рівень варіації валових зборів СГК 1.6. Рівень варіації урожайності СГК	СС
	2. Фінансовий	2.1. Рентабельність продукції 2.2. Рентабельність операційної діяльності суб'єктів ринку	СС СЗ
2. Об'єктивний розподіл доходів між секторами ринку, збалансування різновекторних економічних інтересів його суб'єктів	3. Ціновий	3.1. Відношення ціни товару в інфраструктурному секторі до ціни товаровиробника 3.2. Відношення експортної ціни до внутрішньої 3.3. Відношення імпоротної ціни до експортної	ЗР
	4. Міжсекторних взаємозв'язків	4.1. Динаміка обсягів товаропотоків між секторами ринку 4.2. Динаміка обсягів імпорту/експорту продукції 4.3. Ступінь відкритості ринку	ЗР
3. Захист економічної конкуренції на ринку	5. Економічної концентрації	5.1. Індекс концентрації 5.2. Індекс Герфіндаля-Гіршмана 5.3. Індекс Холла-Тайдмана та ін.	СЗ
4. Державна підтримка аграрного сектору	6. Державного впливу	6.1. Динаміка обсягів державних дотацій на виробництво певних продуктів харчування 6.2. Обсяг державних продовольчих запасів	ЗР
5. Забезпечення високого рівня продовольчої безпеки держави та її регіонів	7. Продовольчої безпеки	7.1. Індикатор достатності споживання окремого продукту 7.2. Середньодушове виробництво продуктів харчування 7.3. Питома вага витрат на продукти харчування в структурі сукупних витрат населення	ЗР

* *Умовні позначення:* СЗ – секторні загальні критерії; СС – секторні специфічні критерії; ЗР – загальноринкові критерії.

Вибіркова характеристика одиничних оціночних критеріїв внутрішнього ринку борошна

№ п/п	Назва критерію	Нормативне значення	«Оціночна основа»	Характеристика критерію
Фінансовий критеріальний блок				
1	Рентабельність продукції	↑ порівняно з «оціночною основою»	Базова	Зміна рентабельності зерна і борошна в динаміці
2	Рентабельність операційної діяльності суб'єктів ринку	↑ порівняно з базовим показником	Базова	Зміна рентабельності суб'єктів кожного сектору ринку в динаміці
Критеріальний блок міжсекторних взаємозв'язків				
1	Динаміка обсягів товаропотоків між секторами ринку	Збільшення	Базова	Зміна обсягів товаропотоків між секторами ринку
2	Відношення обсягів експорту борошна до його виробництва	В межах оптимального рівня продовольчої безпеки	Базова Цільова	Рівень експортної орієнтації ринку, вплив світового попиту на розвиток внутрішнього ринку
3	Ступінь відкритості ринку	< 40% – територія держави є географічними межами ринку; > 40% – ознака відкритості ринку [5]	Нормативна	Відношення обсягів імпорту борошна до обсягів реалізації
Критеріальний блок продовольчої безпеки				
1	Індикатор забезпечення зерновими продовольчими ресурсами	≥ 17% (відповідає 60 дням споживання) [7]	Нормативна	Достатність запасів зерна у державних ресурсах
2	Питома вага витрат на хлібопродукти в структурі сукупних витрат населення	Зменшення	Ціннісна	Економічна доступність хлібопродуктів

На 6 етапі МКО здійснюється якісний аналіз динаміки розвитку продовольчого ринку. Отримані на п'ятому етапі методики кількісні значення оціночних критеріїв та їх відхилення від «оціночних основ» систематизуються, порівнюються (загальні секторні критерії) з метою визначення специфічних закономірностей відтворювальних процесів на даному ринку, ключових проблем його розвитку та їх першопричин, потенційних конкурентних переваг вітчизняного продовольчого комплексу. Результати системної діагностики певного ринку продуктів харчування можна представити у вигляді матриці SWOT - аналізу, ідентифікувавши сильні та слабкі сторони даного ринку, а також його конкурентні можливості і погрози на шляху до їх реалізації. Проаналізувавши співвідношення сильних і слабких сторін внутрішнього продовольчого ринку із можливостями і погрозами, можна визначити стратегічні напрями його розвитку з урахуванням впливу зовнішніх чинників та пріоритетів держави на цьому ринку.

7 етап МКО – інтегральний аналіз ринку. На цьому етапі за результатами якісного аналізу динаміки розвитку певного ринку продуктів харчування здійснюється обґрунтування найефективніших методів його цілеспрямованого регулювання, моделювання відтворювальних процесів і можливих сценаріїв розвитку як окремих секторів, так і ринку в цілому, прогнозування ключових критеріїв, що лежать в основі державних управлінських рішень. Деякі одиничні оціночні критерії можуть інтегруватися в агреговані показники (наприклад, рентабельність функціонування державного ринку

певних продуктів харчування), рівень та динаміка яких визначає ступінь і стабільність розвитку ринку, завершуючи його макрохарактеристику. Останній етап МКО відзначається використанням експертних і альтернативних оцінок, логічних висновків та не-прямих розрахунків, економіко-математичних моделей тощо.

Висновки. Таким чином, запропонована методика критеріальної оцінки та діагностики державних продовольчих ринків передбачає розрахунок низки кількісних і якісних критеріїв, що характеризують як ринок в цілому, так і його сектори та міжсекторні взаємодії. До безумовних переваг розробленої методики слід віднести наступне:

1) можливість проведення не тільки загального аналізу ринку або окремого його сектору, але й міжсекторного порівняльного аналізу, що дозволяє ідентифікувати латентні тенденції розвитку ринку, порушення в механізмах узгодження економічних інтересів різних ринкових суб'єктів;

2) орієнтація оціночних показників, об'єднаних в певні критеріальні блоки, на стратегічні завдання державного управління, що створює передумови для переходу від «ручного» до науково обґрунтованого механізму державного регулювання продовольчих ринків і, відповідно, підвищення його ефективності, дієвості в досягненні головного завдання – забезпечення стабільного розвитку внутрішніх ринків продуктів харчування;

3) гнучкість методики та її висока адаптивність до нових умов дослідження, зокрема, зміни завдань державного управління, розширення інформаційної бази, врахування специфічних рис окремих

ринків;

4) простота розрахунку оціночних критеріїв, формування інформаційної бази переважно на основі офіційних даних статистичних та інформаційно-аналітичних видань.

Теоретичне значення запропонованої автором методики полягає в розвитку теоретико-методичних підходів до оцінки параметрів розвитку товарних ринків, зокрема, продовольчих, практичне значення

визначається можливістю її використання в ході побудови нових та вдосконалення діючих механізмів державного цілеспрямованого регулювання та управління продовольчими ринками. Перспективи подальших досліджень та розвідок в даному напрямку полягають у розширенні систем наведених оціночних критеріїв (секторних специфічних) відповідно до особливостей окремих ринків продуктів харчування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Чирков В.Г. Показники концентрації ринку / В.Г. Чирков // Конкуренція. – 2004. - №1 (10). – С.19-24.
2. Большой толковый словарь русского языка. – Санкт-Петербург: Норинт, 2001. – 1536 с.
3. Башнянин Г.І. Мікроекономічні ринкові системи: метрологічні проблеми аналізу ефективності функціонування. / Г.І. Башнянин, І.М. Копич, І.О. Чупик – Львів: ЛКА, 2001. – 182 с.
4. Лисюк В.М. Актуальні проблеми регулювання товарних ринків / В.М. Лисюк // Вісник соціально-економічних досліджень. ОДЕУ. Вип. 22. – Одеса. – 2006. – С. 222-226.
5. Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затверджена Розпорядженням Антимонопольного комітету України 5 березня 2002 р. №49-р. // Конкуренційне законодавство України: Юридичний збірник. – К., 2002. – 296 с.
6. Нікішина О.В. Теоретико-методичні засади критеріальної оцінки та діагностики товарних ринків / О.В. Нікішина // Матеріали першої міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Теоретична і прикладна економіка: задачі та перспективи» (16-17 жовтня 2008 р.). – Тернопіль. – 2008. – С.41-43.
7. Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 р. № 1379 / <http://zakon.rada.gov.ua/>

УДК 338.488.2:642.5.004.9

ФЕДОСОВА Е. С., канд. техн. наук, доцент

Одесская национальная академия пищевых технологий, г. Одесса

СОВРЕМЕННЫЕ СИСТЕМЫ АВТОМАТИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ В ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОМ БИЗНЕСЕ УКРАИНЫ

Приведены данные по использованию информационных технологий и автоматизированных систем управления гостиницами и ресторанами в Украине, показывающие большие перспективы в этом направлении, так как на украинском рынке есть более десяти современных систем высокого качества для автоматизации управления, первоначально разработанных украинскими компаниями. Функциональные характеристики многих систем являются схожими, поэтому факторы цены и надежности наиболее важны при выборе конкретной системы.

Ключевые слова: информационные технологии, автоматизированные системы управления, гостинично-ресторанный бизнес.

Data on application of information technologies and automation systems for hotels and restaurants in Ukraine are presented, showing great prospects in this direction, since in the Ukrainian market there are more than a dozen of high-quality modern systems of the automatic management originally, developed by Ukrainian companies. Functional characteristics of many systems have little difference that is why the cost factor and reliability are the most important for selecting a specific system.

Key words: information technologies, automation management systems, hotel and restaurant business.

Введение. По уровню развития гостинично-ресторанной сети (рис. 1) Украина значительно отстает от средних по Европе показателей, хотя немного превышает усредненные показатели для СНГ. Не-

смотря на определенные сдвиги, действующая сеть гостиничного и ресторанного хозяйства еще не отвечает требованиям международных стандартов. Гостиничное и ресторанное хозяйство Украины